

TDK Híradó

2003. április

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam-
és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és
Jogtörténelmi Tanszék Tudományos Diákkörének
folyóirata*

*„Interjú dr. Képes György egyetemi
tanárságával”*

*„Beszámoló dr. Horváth Attila Ph.D.
dolgozatának munkahelyi vitája”*

„A felvilágosodás hatásai Magyarországon”

„A börtönrendszerek”

*„Szépjegyzetek Hajnóczy József
munkásságához”*

*„A határozatlan tartam a szabadságvesztés-
büntetésben Magyarországon”*

A technika ördöge – Egy XXI. századi történet

Hunyjuk be a szemünket, és menjünk vissza néhány évtizedet az időben! Már látom is magam, amint lelkes TDK tagként az írógépem felé görnyedve a legújabb cikkemet írom. Szinte vakon, tíz ujjal gépelek, és ezen felbuzdulva azon merengek, hogy ezt is be kellene írnom az önéletrajzomba. Remélem nemcsak jogászt, gépírónt is keresnek. Mivel túlképzés van a karon, minden egyéb tudást is érdemes feltüntetni. Ki tudja, min akad meg a jövőendő munkáltató szeme... Kicsit elkalandoztam a hetvenes évektől, térjünk vissza hozzám, amint lendületesen kopácsolok a tanszéki írógépen.

A cikkírás önmagában nem fárasztó, a tisztázott kézirat begépeléskor mindig előnt az öröm, amikor látom, hogy gondolataim fizikai valósággá válnak a papíron. A kényelmetlen az, hogy a terjesztés végett ezt a műveletet ma még néhányszor meg kell ismételnem. Mellettem egy asztalkán kávé és süti, hogy a folyamat végéig ébren maradjak. Az elkészült példányokat egy székre teszem. Egyet hazaviszek magammal, a többit itt hagyom a tanszéken. De addig még hosszú órákat fogok egyre fáradtabban a billentyűk felett bambulva eltölteni.

Most nyissuk ki a szemünket (kérdés: hogy olvastuk el eddig a cikket?), és térjünk vissza a jelenbe! Manapság egy billentyűzet felett bambulok cikkírás ürügyén. Általában egy-két óra elteltével sikerül megtöltenem 49 sort (szükség esetén többször 49 sort) magvas gondolatokkal, és nevemet az oldal aljára biggyesztve elmentem a dokumentumot. Ezután várom, hogy a többiek munkája is megérkezzen e-mailen. Mikor elektronikus postaládám megtöltik a lelkes TDK-s beszámolók, az írásokat egy dokumentumba mentem, és kezdődhet a szerkesztés, majd a tördelés. Végül a nyomtató segítségével kezembe is vehetem írásainkat. A sokszorosítást ma már fénymásolók, nyomdagépek végzik. Ez lenne a dolgok ideális a menete a XXI. század hajnalán, a technika fénykorában.

A fenti eljárás kétségtől elölnye az, hogy nem papíron kell javítgatnunk helyesírási baklövéseinket, fogalmazási csökevényeinket. Maradandó nyom nélkül tudunk törölni, kiegészíteni, és másolni is. Ritkábban emlegetett, de létező hátránya az, hogy ez a módszer elkényelmesít. Azt hisszük, hogy a számítógép örökéletű, mint az olümposzi istenek. Én lennék a legboldogabb, ha valaki elárulná nekem, hogy milyen nektárt kell ehhez itatni a gépekkel. Mert a számítógépek is meghalnak.* Talán irigyek az emberekre, mert még halálukban is szeretnék használóikat drámaiságban felülmúlni. Egy számítógép gyorsan és váratlanul távozik az örök szoftvermezőkre. Elmúlását tulajdonosai mindig keservesen megsiradják. Hiszen semmi jelét nem adta annak, hogy beteg volna! Nem hörgött, nem pityegett, csendben, hang nélkül adta át magát az enyészetnek. A gyors elmúlás azonban felettébb alattomos eljárásnak tűnik a tulajdonos szemszögéből. Az nem vigasztalja, hogy gépe feltámasztható, mert a tárolt adatokat elég problémás egy agyhalott gépről elmenteni.

Az elmúlt nyolc évben háromszor is elsirattam a gépemet, utoljára tavaly a csopaki konferencia előtt. Ezért teljesen együtt érzek Mátés Ákossal, akinek a gépe épp lapzártá előtt lehelte ki lelkét. Ez az oka annak, hogy a Tisztelt Olvasó ebben a számban egy huszonegyedik századi történetet olvashat.

Csurdi Abigél

* Számítógép-ölésben a tanszéki rekordot minden bizonnyal én tartom. Egy rossz emlékű számítástechnika vizsgámon másfél óra alatt hússzor fagyott le a gépem. Igaz, hogy ez csak tetszhalálnak minősül.

A részvénytársasági jog kialakulása Magyarországon

Dr. Horváth Attila Ph.D.-dolgozatának munkahelyi vitája

Március 5-én délután az Eckhart-szemináriumban került sor szép számú érdeklődő jelenlétében Dr. Horváth Attila Ph.D.-dolgozatának munkahelyi vitájára. A tanszék oktatóin kívül számos szaktekintély jelent meg a vitán: Lenkovics Barnabás tanár úr, Zlinszky János tanár úr, és az Egyetemes Állam-és Jogtörténeti Tanszék számos tanára, élükön Rácz Lajos tanszékvezető tanár úrral. A vidéki egyetemek jogtörténeti tanszékeiről írásban érkeztek vélemények. Többek között Ruszoly József professzor úr, Stipta István tanár úr küldte el elismerő sorait. Előbb a szerző ismertette a dolgozat elkészültének körülményeit, majd a hozzászólások következtek.

A dolgozat témája a részvénytársasági jog története a jogtörténet kevésbé kutatott területei közé tartozik, ezért is emelte ki minden méltató a mű hiánypótló jellegét, és a járatlan út nehézségeit.

Bár a dolgozat címében a magyar részvénytársasági jog kialakulása szerepel, jelentős részét a külföldi, elsősorban német és francia kitekintés adja. Különösen jelentős a német jogi vonatkozások ismertetése, amelyet Tanár úr hosszú külföldi kutatómunkával, hazánkban eddig nem ismert források felhasználásával készített el.

A téma határterület, a részvénytársaságok jogának bemutatásához a részvénytársaságnak, mint gazdasági formációnak bemutatása is kapcsolódik, így jelentős gazdaságtörténeti vonatkozásokat is ismertet a dolgozat. Különösen igaz ez Magyarországon, ahol a részvénytársaságok előbb léteztek, mint hogy bármiféle jogi szabályozásuk létrejött volna. A részvénytársaságok tehát előbb jöttek létre, mint a részvénytársasági jog.

A dolgozatban igen jelentős szerepet kap Széchenyi István az első hazai részvénytársaságok megszervezése érdekében folytatott tevékenysége. Akik ismerik Tanár Úr Széchenyi munkássága iránti érdeklődését, nem lepődtek meg ezen.

Minden bíráló elismerően szólt a felhasznált irodalom hatalmas terjedelméről. A felhasznált források száma több száz, ezek nagy része hivatkozásban is szerepel.

Minden megjelent szaktekintély kitűnőnek értékelte a dolgozatot, ajánlva a rendes vitára. Az érdeklődő hallgatók, mint jómagam érdekes élménnyel gazdagodtunk. Amellett, hogy sok érdekességet hallhattunk egy jogtörténeti szempontból kevésbé ismert jogterületről, a részvénytársasági jogról, bepillanthattunk egy tudományos dolgozat elkészültének és értékelésének folyamatába.

Frey Dóra

Reformkor 1790-ben?

I.

(Szélgjegyzetek Hajnóczy József munkásságához)

„Sokan azt gondolják: Magyarország – volt; én azt szeretem hinni: lesz!” – zárul gróf Széchenyi István műve, a Hittel, s indul újtára a csekély két évtized alatt hatalmas pályát befutó reformmozgalom. Az európai fejlődés főirányától jó évszázadnyira lemaradt Magyarország pár évtized alatt tulajdonképpen felzárkózik a kontinens nyugati feléhez. A nagy francia forradalom szele által szinte még érintetlenül hagyott ország 1848-ra maga lesz a forradalom egyik kisugárzási pontja, legerősebb bástyája. A változás még történelmi léptékkal szemlélve is szokatlan, mondhatni drámai. A mindezt kiharcoló és végigküzdő nemzedék szinte hemzseg történelmünk legnagyobbjai között számon tartott személyiségektől, akik látszólag a semmiből robbantak be a közélet színpadára, úgy a harmincas évek elejétől kezdve. Mindez előzmény nélkül ekkora ívű fejlődést felmutatni két évtized alatt – nos, ez szinte hihetetlenül hangzik.

Olyannyira, hogy ténylegesen az is. A példa nélkül álló változások valójában rendkívül biztos alapokon nyugodtak. A reformkor nem volt véletlen, még kevésbé előzmények nélküli. Gyakorlatilag az összes politikai, gazdasági, kulturális siker mélyen gyökerezett a korábbi évtizedek eredményeiben. Csakhogy a mindenki által méltán ismert és elismert későbbi vívmányok természetesen háttérbe szorítják saját, jóval kevésbé szembetűnő alapjaikat.

Hajnóczy József életműve egyike ezen alapoknak. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy egyenes összefüggést lehetne kimutatni munkássága és a későbbi reformprogramok és törvények között. Már önmagában az, hogy „valaki az 1790-es években olyan módon vetette fel az ország sorskérdéseit, hogy azokhoz – és a javasolt válaszokhoz – alig lesz hozzátennivalója a reformkor nemzedékének” (Poór János) egy legalábbis figyelemreméltó teljesítmény. Tulajdonképpen a Hajnóczy műveiből kirajzolódó cselekvési terv nyitja meg a nagy reformprogramok sorát, az elsők között (ha nem elsőként) vázolja fel egy átfogó és alaposan kidolgozott programot a magyar rendi állam és társadalom átalakítására. A javaslatok színvonala, a szerző felkészültsége semmivel sem marad el az utódoktól. Azonban, mint az tudjuk, az elképzelések gyakorlati megvalósítása elmaradt. Talán ez az apró, de sajnos lényegbevágó különbség lehetett az oka, hogy Hajnóczy munkássága sokáig jóval kisebb figyelemben részesült, mint amelyet tartalma alapján megérdemelt volna. Programja ugyanis nem csak színvonalas, hanem bizonyos tekintetben egyedülálló is.

Hajnóczy, aki nem volt sem katolikus, sem nemes (evangélikus lelkészcsaládban született) saját életében tapasztalhatta meg a magyar rendi társadalom korlátjait. Egész életét végigkísérte a küzdelem egy képességeihez méltó hivatás megtalálásáért, azonban a fennálló társadalom elzárt előtte minden utat. Keserű tapasztalatai, és eszmei meggyőződése is azonos végkövetkeztetésre vezették: célja a polgári állam és társadalom megvalósítása lett. A nyugodtan radikálisnak is mondható elképzelések azonban nem idealisták. Hajnóczy ismerte ugyan a nyugat-európai felvilágosodás eszméit, de azt is tudta, hogy azok a magyar viszonyokra a maguk teljességében nem alkalmazhatók. Hiányoztak mindazok a társadalmi és gazdasági feltételek (tőkés gazdaság, erős polgárság, központosított államhatalom, visszaszorított rendiség), amelyek nyugaton reális lehetőséget teremtettek az elmélet gyakorlatba átültetéséhez. Ellenben megvalósíthatónak vélt egy átfogó alkotmányos reformot, amely később talán elvezethet egy polgári társadalomhoz. Ez utóbbi azonban már inkább volt vágy, mint valós program, talán ő sem gondolta komolyan. Egy, új polgári alkotmány

megalkotását viszont igen. Sőt, mindegyik meggyőzőnek tartotta a nemességet is. Legfontosabb művei az 1790/91-es diéta idején születtek és egyértelmű gyakorlati céljuk az országgyűlés befolyásolása, meggyőzése volt Hajnóczy hitt a reformban. Sokkal inkább, mint bármilyen forradalomban.

Programja a fentiek szellemében egy többlépcsős program, s e tekintetben teljesen egyedi. Valójában nem is egy, hanem legalább három, egymásra épülő tervezetről van szó. Hajnóczy célja, ez teljesen világos, egy alkotmányos monarchia és egy polgári társadalom létrehozása, de hajlandó volt ezt távlati célként félretenni, s a fennálló rendszer reformjára szorítkozni. Próbálja elképzeléseit olyan keretek között tartani, hogy az, bár radikális, de még elfogadható legyen. Ám ha még ezek a kívánatos reformok sem valósulnának meg, állítsák helyre legalább a törvényes állapotot – írja több helyütt is. Remek példája ennek a rendszernek az egyházak országgyűlési képviselőinek kérdése. Alapeszméje szerint az egyháziaknak nem kellene külön rendet alkotniuk, s így szavazati joggal rendelkezniük, hiszen ők nem tulajdonosok, s egyébként sincs saját akaratuk, mindig a primást követve szavaznak. Ha kapnak is szavazatot, kapjon csak a primás, viszont az egyháziak is legyenek követésként megválaszthatók; „a többiek pedig jobban foglalkozhatnának otthon lelki hivatalaikkal.” Ha azonban fenntartják az egyháziak részvételi jogát, akkor adják meg azt a görögkeleti és görög katolikus főpapoknak és a protestáns egyházak vezetőinek is – látjuk a mérsékeltabb javaslatot. De legalább a hatályos törvények érvényesüljenek, azaz a címzetes püspököket zárják ki, a káptalanok ne legyenek felülreprezentálva stb.

Ábel Csaba

Hajnóczy József (Modor, 1750. máj. 3.-Buda, 1795. máj.20.): jogtudós, a magyar jakobinusok egyik vezetője. Plebejus értelmiségi családból származott. Jogot végzett Pozsonyban. Ügyvédi diplomát szerzett, több nyelven beszélt. Titkári állást vállalt, előbb gr. Forgách Miklósnál, 1779-ben pedig Széchényi Ferenc grófnál. Csatlakozott a szabadkőművesekhez. II. József híve lett, mert tőle várt segítséget a hazai feudalizmus ellen. 1786-ban Szerém vm. alispánjává nevezték ki. II. József halála után mint nemes állását veszítette. Ezután az 1790–91-ben kibontakozó nemesi-nemzeti mozgalom viszonylag haladóbb szárnyát igyekezett társadalmi-gazdasági reformokra rábírní. Német és latin nyelvű röpirataiban követelte az örökváltságnak és a jobbágyok birtokjogának törvénybe iktatását. A mozgalomból hamarosan kiábrándult, és a francia forradalom eszméi felé fordult. Ezeket 1791-től írásaival igyekezett széles körben népszerűsíteni; nézetei egyre radikálisabbakká váltak. Az adózásról írt munkájában bírálta a rendi alkotmányt, követelte a nemesség megadóztatását, az összes egyházi javak szekularizációját. A közteherviselés, s ajtószabadság követelésével már a polgári állam létrehozását szorgalmazta. Hangoztatta a jobbágyság művelődési jogát is. 1792-ben a budai kir. kamara titkára lett. 1793-ban barátai között a latin nyelvre lefordított jakobinus alkotmányt terjesztette. 1794 tavaszán Martinovics bevonta a jakobinus mozgalomba mint a Szabadság és Egyenlőség Társ. egyik ig.-ját. 1794. aug. 16-án elfogták és jogellenesen Bécsbe vitték, majd a vármegyék tiltakozásának hatására társaival Budára hozták és elindították ellenük a hűtlenségi pert. 1795. ápr. 27-én halálra ítélték. A Vérmezőn társaival együtt lefejezték.

Börtönrendszerek

A 19. század börtönrendszereinek nagy vonalakban való feltérképezésére teszünk kísérletet jelen, és az elkövetkezendőkben megjelenő cikkek rövid sorozatában. Ezen elméleti büntetésvégre-hajtási konstellációk évszázados ötletek továbbfejlesztéséből, elméleti viták hosszas sora után kiforrott elképzelések, melyek elemeiket ugyanúgy merítették a feudalizmusból, mint a feudalizmus bizonyos intézményeinek heves tagadásából. Trendjeik változására, illetve megvalósításukra a büntetőjog és a kibontakozóban lévő pszichológia csakúgy hatással volt, mint a nemzeti hagyományok és az egyes államok pénzügyi helyzete. Ezúttal a philadelphiai és a belga rendszert vesszük górcső alá.

A philadelphiai rendszer (magányrendszer): gyökerei a 17. századba nyúlnak vissza, köztük találjuk a szerzetesrendeket is, mint az elmélkedő, elkülönült élet képviselőit, az elmének a lelki (morális) tökéletesedés szolgálatába állítóit, de az egyházi fenyítő gyakorlatot és a feudalista carcer embertelen körülményeinek kritikáját, a humanizálás igényét (Montesquieu, Cesare Beccaria, Howard nyomán) is. Első európai példája San Filippo börtöne. A 19. században az USA-ban, jórészt a quaker-szekta fellépésének hatására azonban már rendszeralapító gyakorlatként bukkantak fel. A quakerek vallásosságának középpontjában a „belső megvilágosodás” állt, melyhez a meggyőzésen, nevelésen és az elmélkedésen át vezet az út. A szegények gondozása a felekezet fő feladata volt, ebbe a vonulatba illesztették be az elítéltek gondozását, 1777-ben ők alapították Amerika első rabgondozó társaságát, mely több börtönügyi indítványt tett. Többek között indítványozták a megfelelő feltételek (magány) megteremtését az elítéltek önvizsgálatához. Ténykedésük eredményeképp 1826-ban Pittsburgban és 1829-ben Philadelphiában megnyitották az első magánrendszerű rezsimmel rendelkező intézmények. Lényege kettős: humanizálni az őrzési körülményeket, egészségügyileg elfogadhatóvá tenni az elhelyezést, ugyanakkor az elítéltet teljes magányba kényszeríteni, elzárni nem csupán a külvilágtól, de a rabtársaktól és a hivatali személyzettől is. Ez utóbbi a közös elzárás, a rabtársak negatív befolyásának megakadályozására szolgált (ez egyébként mindegyik rendszernek közös problémája, mindegyik igyekszik felvázolni egy megoldást). A levegőzés, a séta szeparált, külön kis udvarokban történt. A „lelki gondozást” kezdetben a cellában elhelyezett Biblia jelentette, de ezen később enyhítettek, közös tanulást engedélyezve, azonban itt sem láthatták egymást vagy érintkezhetek egymással egy ötletes fülkerendszernek köszönhetően. (Helyenként pénzsűkében egyszerűen csuklyát húztak a rabok fejére.) Eleinte – a teljes magába szállás érdekében – még a munkát is tilalmazták, de ez csak a kezdeti elgondolásokban volt jelen. Ellenérvek a magányrendszerrel szemben: A totális magány miatt jóval több a tébolyodott és az öngyilkos; A magány akadályozza a reszocializációt; Megvalósítása költséges; Elméleti szempontból támadták, mivel ellentétben van az emberi lény társas jellegével; Az egyedül végzett munka behatárolja a munkavégzés lehetőségét. Célját (a káros áthatások megszüntetését) kétségkívül elérte, konzekvens nevelés hiányában azonban ez csupán a javítás első lépcsőjét valósítja meg. Ezt alkalmazták pl. San Filippo börtönében, a philadelphiai County Prisonban, Eastern és Western Penitentiaryben.

A belga rendszer (elkülönítési rendszer): A philadelphiaiból annak enyhítésével kifejlődött rendszer. Itt már csak a részleges elkülönítés a cél, így csak a külvilágtól és a rabtársaktól voltak szeparálva az elítéltek. A hivatali személyzet, a fegyőrök, lelkészek, orvosok nemcsak hogy bemehettek a rabhoz, de kötelesek voltak többször is bemenni hozzá. A folyamatos munkáltatás elvvé vált, a magánzárkában tarthatóság időtartamát pedig korlátozták, több esetben is fél-egy évben, a maximum 10 év volt Belgiumban.

Tanszéki portrék

Interjú Dr. Képes György egyetemi tanársegéddel

Mikor kezdett el a jogi pálya iránt érdeklődni?

Általános iskola ötödik osztályra teszem a kezdetét, amikor nagy kedvencem volt a Petrocelli című sorozat és büntetőügyvéd akartam lenni, amit tárgyi bizonyítási eszközzel is alá tudok támasztani, ami egy osztályfőnöki óra alkalmával született kisdolgozat. Volt egy átmeneti megingásom a gimnázium vége felé: mégis inkább közgazdász leszek. Amióta pedig jogász vagyok, folyamatosan ipari formatervező szeretnék lenni, mert abban érzek némi kreativitást is.

Hogyan emlékszik az egyetemi éveire?

Mivel nem vagyok igazán társasági ember és igen kevés szeszes italt fogyasztok, nem tartoztam a „kemény maghoz”, így ilyen jellegű élményeim nincsenek. Meghatározó élményeim voltak viszont Brósz professzor úr római jog előadásai a birtok kérdéskörében, Vékás professzor úr egy-két emlékezetes előadása, például a gerendákat évtizedekig rongáló „halál órája” nevű szű miatti épület-szavatossági problémákról.

Hogyan maradt bent az egyetemen tanítani?

Elsőéves korom óta Révész tanár úr mellett dolgoztam, először a magyar jogtörténet tanszéken. Amikor a tanár úr az egyetemes tanszék vezetője lett, velem tartottam, és így ott lettem demonstrátor. Végül úgy kerültem vissza a magyar tanszékre, hogy amikor a szervezett Ph.D.-képzés indult, az a döntés született, hogy a magyar jogtörténet tanszék átveszi a Révész tanár úr mellett dolgozó demonstrátorokat is, ha szeretnék folytatni a kutatást, amivel foglalkoztak. Az én területem az Egyesült Államok alkotmánytörténete volt, azon belül is akkoriban elsősorban a sajtószabadság.

Volt-e TDK tag?

Igen, sőt az Egyetemes Jogtörténeti TDK titkára is voltam egy rövid ideig.

Kedvenc témája?

Az amerikai alkotmány története és a 18-19. századi magyar alkotmánytörténet: a felvilágosodás, a magyar jakobinusok elképzelései, a reformkor, az 1848-as átalakulások, és végül a kiegyezés utáni alkotmányos rendszer.

Mi idegesíti fel egy vizsgáztatás során?

Nagyon nehéz engem fölidegesíteni. Az emberi butaság sem annyira idegesít. Igazán azt nem szeretem, ha hülyének néznek, de ezzel csak nagyon kevesek próbálkoznak. A mellébeszélés, amikor betegségekkel és különböző egyéb családi körülményekkel jönnek, amelyek megakadályozták a felkészülést, erre szoktam azt mondani, hogy nem kötelező vizsgázni. Azzal, hogy mennyire tudja-e vagy nem, mennyire mondja szó szerint a dolgokat vagy sem, nem lehet felbosszantani. A minden logikát nélkülöző, bemagolt tudást sokkal kevésbé becülöm, persze ha valaki fejből vágja az évszámokat, kénytelen vagyok ötöst adni.

Milyen a kapcsolata a diákokkal?

Sajnos mivel részmunkaidőben dolgozom az egyetemen, viszonylag keveset vagyok bent. Úgyhogy sokkal kevesebb kapcsolatom van a diákokkal, mint amennyit szeretném, hogy lenne. De úgy ítélem meg, hogy viszonylag jó. Aki akar, el tud érni, akár a tanszéken, akár telefonon. Ha valaki segítséget kér, igyekszem segíteni.

Milyen Ön szerint a jó egyetemi tanár?

Semmiképpen sem sablonos, nem elsősorban és nem kizárólag a száraz tananyagot mondja el előadóként és szemináriumon is igyekszik közvetlenebb légkört teremteni. Felkészült, akár spontán is meg tud tartani egy előadást. És szerintem nagyon fontos a XXI. század egyeteme szempontjából, hogy valamilyen interaktivitás legyen a órán és a döttesben a órán kívül is, hogy visszacempésszük az egyetemi életbe a közvetlenséget. Tudom, hogy nagyon sokat kell fejlődnöm, de még csak hét éve tanítok, úgyhogy korai lenne feladnom.

Milyen embernek tartja magát?

Mondom a rosszat: gyakran feszült vagyok, sokszor érzem azt, hogy rohanok ide-oda teljesen értelmetlenül, emiatt talán nem tudok mindenre megfelelő figyelmet fordítani. De hogy jót is mondjak: igyekszem viszonylag becsületes maradni. Amennyire lehetséges a mai világban, próbálok bizonyos elfeledettnek hitt, hagyományos értékeket vallani. Ez a nagyon materiális világ, elég távol áll tőlem, így nem is találok könnyen a helyem benne.

Mit tanácsolna a jelenlegi joghallgatóknak?

Hát azt nem tudom igazán felmérni, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás jó vagy rossz lesz-e a jogászoknak. Most én sajnós gyakorló jogászként és oktatóként, a diákok visszajelzéseiből is azt látom, hogy a piac egy picit telítődött, és mintha nem nagyon lennének lehetőségek. Azt tanácsolom, hogy a hagyományos jogi szakmákon túl másfelé is próbáljanak érdeklődni, olyan területeket próbáljanak maguknak megtalálni, amelyek a mostani jogásztársadalomban nem annyira jellemzőek. Látok persze némi lehetőséget az európai uniós jogban, és mindenképpen hasznosnak tartom, ha valamilyen szűkebb területen elmélyülnek.

Azt gondolom, hogy ügyvédjelöltként, fogalmazóként ma már nem csak megélni, hanem elhelyezkedni is nagyon nehéz.

Mivel foglalkozik még a tanítás mellett?

Egyrészt ügyvédekem, ami az időmnek sajnos egy jelentős részét lefoglalja. Nem mondom, hogy nem találok benne örömet, mert lehet benne örömet találni, de sajnos ez a munka nagy részben favágás, úgyhogy örömet inkább az oktatás és a kutatás okoz. Szabadidőm nagyon kevés van, azt többnyire alvással szoktam tölteni, ami nem túl izgalmas, ámde rendkívül pihentető. Egyébként viszonylag gyakran járok teniszezni, és autómódelleket gyűjtök. Néha össze is rakok, de hát ahhoz sok türelemre lenne szükség, ami nem nagyon van az utóbbi időben.

Van-e káros szenvedélye?

Hagyományos káros szenvedélyem nincs. Viszont teljesen feleslegesen CD-ket vásárolok és katalogizálom őket, de itt van az autómódel-gyűjtés és az autózás is. Az autómát néha összerögzítetem, ez költséges szenvedély akkor is, ha van az embernek Casco-ja.

Mire a legbüszkébb?

Egyetemi pályafutásomat tekintve arra, hogy kineveztek tanársegédnek. Egyébként arra, hogy viszonylag simán, még jó időben meg tudtam csinálni a szakvizsgáimat, és úgy nagyjából haladok előre.

Milyen tervei vannak a jövőre nézve?

Elsődlegesnek a boldog családi élet megvalósítását tartom. Ettől elég távol állok, mondjuk 0%-os készütségi állapotban, úgyhogy van bőven teendő. Egyébként pedig szeretném folytatni, amit csinálok. A legközvetlenebb célom pedig a Ph.D.-értekezésem megírása, amit most elkezdtem elég intenzíven írni, úgyhogy hajnali háromig szoktam írogatni a hétvégén, ezért vagyok kissé gyűrött állapotban hét közben.

Kedvenc város: Budapest, Amsterdam, Edinburgh

Kedvenc író: Dino Buzzati novellái, XX. századi próza Kafkától Örkényig

Zene: minden dallamos zene, a 60-as, 70-es, 80-as évek zenéje a Beach Boys-tól a Status Quo-n át a Modern Talking-ig.

Sport: játszani a tenisz. Nézni is, továbbá a jó foci, nyugat európai bajnokságok, Forma-1

Étel: káros tökfőzelék, olasz ételek

Film: amerikai vígjátékok, különösen a Zucker-Abraham-Zucker trió alkotásai, (Top Secret, Airplane!, Csupasz pisztoly), a Monty Python-sorozat és egész estés filmjeik (Gyalog-galopp, Brian élete), A rettenhetetlen, Holt költők társasága, Az arc nélküli ember, Schindler listája, Az élet szép, és még sokan mások.

Frey Dóra, Csurdi Abigél

A felvilágosodás hatásai Magyarországon

I. Előzmények:

„Finis saeculi novam rerum faciem aperuit”, azaz „a dolgok új szemléletét a századvég nyitotta meg”, írta Leibniz a XVIII. században. A felvilágosodás kezdetét a XVIII. századtól számíthatjuk, azonban fejlődése eltérő módon alakult Európában.

Az európai modell a kanti filozófiára épült, amely az ész, a ráció elsődlegességét hangsúlyozta az érzelmekkel szemben. A feudális előjogok által determinált társadalmat a törvény előtti egyenlőség és a mindenkit egyformán megillető szabadságjogok lazították fel. A gazdasági szektorban – a társadalom fejlődési tendenciájának analógiájára – a feudális kiváltságok, vámok, monopóliumok helyett az ipar, kereskedelem, vállalkozás szabadsága, és a mindenkit megillető szabad magántulajdon került előtérbe. A politikában a feudális abszolutizmust a polgári demokrácia, az alkotmányos hatalommegosztás váltotta fel. A kulturális szférában a józan értelem és lelkiismeret szerepét hangsúlyozták, szemben az előző korszak babona és dogma-központúságával. Összefoglalóan a felvilágosodás „a józan értelem, a szabadság, a hasznos emberség és haladás optimista eszméi”.

A felvilágosodás főként ott tudott hatni, ahol a polgári társadalmi feltételek minimuma már kialakult, így legfontosabb változatai a fejlett nyugati országokban alakultak ki, Angliában, Franciaországban és Németországban. (1) A felvilágosodás alapvetően az abszolutizmus ideológiáját képezte, fő célja a fennálló rendszer megjavítása volt. Anglia ezt úgy oldotta meg, hogy a fennálló régi rendszerbe új elemeket épített be, kialakítva ezzel az alkotmányos monarchiát. Ezt a gyakorlatban valósították meg, az ideológiát csak utólag, Locke fogalmazta meg. (2) Franciaországban az angol mintát követve kezdetben reformálni akartak, helyeselték a despotikus beavatkozást, de alkotmányos keretek között. Rousseau volt az egyetlen, aki nem az abszolutizmusban gondolkodott. A franciáknál, ellentétben az angolokkal, főként elméleteket gyártottak és a gyakorlatban abból semmi nem valósult meg. De a franciák fő érdeme abban állt, hogy minden felvilágosult újítás innen közvetítődött át Európába. (3) Németország kettős funkciót töltött be: közvetített, közvetlen kapcsolatban állt Magyarországgal, másrészt mintául szolgált. A németek fő célja a saját nemzeti irodalom és az új, egységes nemzeti nyelv kialakítása volt. Ezt az irányzatot vették át Magyarországon Kazinczy Ferenc és követői, azonban voltak a francia mintának is hívei.

2. A felvilágosodás hazai változatai:

A magyar felvilágosodást több időponttól számítják: a történeti periodizáció egyik kezdete Bessenyei György: Ágis tragédiája című műve, amely az első felvilágosult eszméket tartalmazó mű volt ebben az időszakban. 1790-től beszélhetünk a felvilágosult abszolutizmus végéről, de a felvilágosodás bizonyos változatai csak ezután bontakoztak ki (például a nemesi reformerek). 1795-höz kötődött a feudalizmus válsága és a politikai mozgalmak elnyomása (a Martinovics-féle felkelés leverése). Ezután a felvilágosodás kiszorult a politika területéről, de irodalmi megnyilatkozásokban, művészetekben tovább élt. Az angol modell elszigeteltsége miatt a kontinensen Franciaországból terjedt el minden. Magyarországon kevés nyoma volt a polgárosodásnak. A felvilágosodás legfőbb befogadási pontjai az udvari kultúra és a rendi ellenzék voltak. Ebből a két csoportból szerveződtek meg a felvilágosodás hazai változatai.

(1) FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS. Nem volt más, mint egy osztrák modernizációs eszköz, melynek lényege a korszerűsítés, a feudalizmuson belüli magasabb szint elérése volt.

Az volt a cél, hogy a fejletlen polgársággal rendelkező perifériális országokban megvalósuljon a polgárság és az abszolutizmus együttműködése. De a polgárságot csak addig támogatta, amíg alárendeltségben tudta tartani, ezért beszélhetünk a politika elsődlegességéről. Magyarországon ez a jozefinizmusban öltött testet. A jozefinizmus a felvilágosult abszolutizmus Habsburg-monarchiai változata volt. A legfontosabb eleme a szerződéselmélet módosítása volt, miszerint a jogokat végleg az uralkodóra ruházták. Emellett lényegesek voltak egyházpolitikai újításai és a német nyelvmozgalom. A magyarok ellenállását azonban leginkább az adóreform, a nemesek megadóztatása váltotta ki. Magyarországon a jozefinizmus kétféle irányzatot hívott életre: az egyik a fejedelmi, központi hatalom szerepét hangsúlyozta, a késői rendiséget retrográdnak, negatívnak tekintette. A másik irányzat szerint a régi típusú rendiség eleve helyes, nemzeti érdeket képviselt. A jozefinista reformok hatására a népesség növekedett, ennek következtében lehetővé vált az ipar, a kereskedelem, a közlekedés fejlesztése és a jobbágyok terheinek csökkentése. Korlátozták a klérus kiváltságos helyzetét (több kolostort eltöröltek, állami kézbe vették az egyházi vagyont). Azonban a rendek nem fogadták el a jozefinizmust, megvédték a kiváltságokat, de mozgásképtelenné tették magukat, ezért szükségszerű volt az átalakulás.

(2) FELVILÁGOSULT RENDISÉG KEZDETEI. A felvilágosodás nemesi változatát Bessenyei György alapozta meg, akinek célja nemzeti nyelvi, irodalmi, művelődési törekvésekre korlátozódott, de széleskörű programmá bővült. Bessenyei műveiben a törvény előtti egyenlőség, a közteherviselés fontosságát hangsúlyozta. Emellett szükségesnek tartotta a nemesi árutermelés és a külső piac problémáinak a megoldását. Programjának centrumában a közboldogság állt, amely elérését a tudomány segítségével képzelte el. Ennek eszköze volt a magyar nyelv kiművelése és egy tudós társaság alapítása is. Ez indította el a nyelvújítást, azaz a nemzeti nyelv modernizálódásának folyamatát (Spracherneuerung). „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós” – írta Bessenyei. Ebben az időszakban alakultak ki a magyar sajtó első intézményei.

(3) NEMESSÉG ÉS ÉRTELMISÉG. A nemesi felvilágosodáson belül két szólamról ejtethetünk szót: az egyik a Bessenyeinél kezdődött nemzeti nyelvi, irodalmi indítást széles körű programmá fejlesztők, a másik irányzat képviselői a jozefin felvilágosult abszolutizmus helyébe egy hozzá hasonlóan magasabb szintű, magyar felvilágosult rendi államot, alkotmányos rendszert próbáltak létrehozni. Alapvető céljuk a hazai rendi szisztéma felújítása és versenyképessé tétele volt. A nem nemes értelmiség, a honoráciorok csoportját a jogászok, az orvosok, a lelkészek, a tanárok, az írók és a műszaki és gazdasági szakemberek alkották, akik csatlakoztak a nemesi felvilágosodáshoz. Ekkor bontakozott ki a szabadkőművesség, 1750 körül. Pesten két híres páholy működött: a Nagylelkűség / Zur Grossmuth, és az Igaz egyetértés / Zur wahren Eintracht.

Természetesen a felvilágosodás hatásaihoz tartozik a korabeli tudományok, a sajtó és a művészetek fejlődése is, most a politikai vonulatról ejtettem szót. Sajnos ezzel kapcsolatban azt lehet elmondani, hogy az elképzelések nagy része megmaradt az illúzió szintjén, maguk a haladást valló nemesek akadályozták meg a továbblépést, amelyre még a reformkorig és 1848-ig várni kellett.

Mohácsi Barbara

A határozatlan tartam a szabadságvesztés-büntetésben Magyarországon

A tettközpontú, klasszikus büntetőjogi szemlélet a századfordulón már hatástalan. A garanciális jellegű büntetőjog, amely a tettest helyezte középpontba, elterelte a figyelmet az elkövetőről, nem tud mit kezdeni az átstrukturálódott bűnözéssel. A kiegyezés után tömegesen jelentkező visszaesés problémájára a reformiskolák próbálják megadni a választ. A kriminálszociológiai és a kriminálintropológiai iskola hívei egyaránt a tettes körül vizsgálódnak és a társadalom védelmét tartják fontosnak. A kriminálintropológia bevezeti a biztonsági intézkedés fogalmát a büntetőjogba. Ez bár a megelőzést szolgálja, de ellenőrizhetetlen eszköz. Magyarországon egy közvetítő irányzat jött létre. Javaslatok középpontjában az individualizáció állt. Elkülönítették az alkalmi és megrögzött büntetéseket. Az abnormálisakra gyógyintézeti kezelés várt, a visszaesők és az életmódból eredően bűnözők problémája azonban alaposabb átgondolást igényelt. A reformerek a probléma megoldását a szabadságvesztés-büntetés átalakításában, a határozatlan tartam bevezetésében látták. A megrögzött bűnözők esetében a nevelés csak egy volt a büntetési célok között, a hangsúly a társadalom védelmére helyeződött.¹ Mindezek szellemében megkezdődtek a Csemegi-kódexet módosító törvényi szabályozás munkálatai. Az 1908:36. tc. után megszületett az 1913:21. tc. a közveszélyes munkakerülőkről. Ez a törvény rendezte az életmódból eredő bűnözés kérdését. Külföldön már korábban is születtek rendelkezések a koldusokról és csavargókról. Nálunk először az 1879:60. törvénycikk, a Kihágási büntető törvénykönyv rendelkezett róluk, de csak gyenge védelmet biztosított. Az 1913:21. tc. indoklásában választ ad arra a kérdésre, hogy miért is rendeli büntetni az életmódjukból eredendően bűnözők rétegét:” A munkakerülés a megszokott értelemben vett bűnösség elemeit magán viseli.”² A társadalom joggal elvárhatja mindenkitől, hogy munkájával gondoskodjék önmaga és családja ellátásáról. Aki ennek nem tesz eleget, büntetőjogi felelősségre vonható. A büntetőjog feladata a biztonsági rendszabály alkalmazása. A közveszélyes személy olyan tulajdonságokkal rendelkezik, hogy normális viszonyok között a legkisebb ingerre is bűncselekményt követ el. A csavargó egy tehetetlen parazita, nem tudatos ellensége a társadalomnak.³ A Kbt. legfeljebb egyhavi elzárással büntetett. Ez a jellemet nem változtatja meg. Az 1913:21. tc. ehhez képest már tettesbüntetőjogi alapokon szabályoz. Azt a keresetre utalt, munkaképes egyént küldheti dologházba a bíróság, aki csavarog, munkát kerül. Ezért nyolc naptól három hónapig terjedő elzárás jár. Minősített eseteket is szabályoz a törvény, tizenöt naptól hat hónapig tartó fogházra ítélik azt, aki magát vagy családját erkölcsi romlásba taszítja, illetve azt, akiről megállapítható, hogy bűncselekmények elkövetéséből tartja fenn magát. Egyes esetekben ezen büntetéshez járulhat 500 koronáig terjedő pénzbüntetés is. A bíróság mérlegelése alapján fogház helyett ítéletével dologházba is utalhatta az elkövetőt. A visszaesés meghatározása ugyancsak szerepel a törvényben. Ha valaki – az alapesetet kivéve – már többször volt büntetve és az utolsó büntetése kiállása után két éven belül újból elkövetett a felsoroltak közül valamit, a bíróság fogház kiszabása nélkül dologházba utalhatta. Ez mellőzhető volt, ha a megjavulásra lehetett következtetni.

¹ Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*. 2., javított kiadás. Budapest, 1999. Osiris Kiadó, 302-305.o.

² *Az 1913. évben alkotott büntetőtörvények*. Szerk.: Demjén János, Budapest, 1914. Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részevnytársaság, 127.o.

³ Uo. 127.o.

Az élet, testi épség, szemérem vagy vagyon ellen elkövetett büntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre illetve legalább háromhavi fegyházra ítéltet a bíróság dologházba utalhatja, ha a büntett a munkakerüléssel összefügg. Ilyen esetben a dologházi büntetést a szabadságvesztés-büntetés letöltése után kell kiállni. De a bíróság kimondhatja ítéletében, hogy a szabadságvesztést is a dologházban kell letölteni. A ki a z ítélethozatalkor még nem töltötte be a 18. életévét, azt nem lehet dologházba utalni. A belföldi elkövetőt meghatározott időre ki lehet tiltani, a külföldit ki lehet utasítani és a visszatéréstől is el lehet tiltani. A kilitás illetve kiutasítás időtartama legkevesebb egy év.

A dologházi büntetés határozatlan időre szól, legkevesebb egy, de legfeljebb öt évre. A dologházban végrehajtott fegyházbüntetés időtartamát ebbe nem lehet beleszámítani. A dologházi őrizet időtartamát az elítélt magatartása határozza meg és ismételhető a közrend illetve a munkakerülő erkölcsi oltalma érdekében⁴. Az elítélteket munkával kell foglalkoztatni és rendes életmódhoz kell szoktatni. Felügyelő bizottság határoz a szabadon bocsátásról. Feltételesen szabadon bocsátják az elítéltet, ha legalább egy évet letöltött, kellő magaviseletet és javulást mutat, továbbá számára megfelelő munka biztosított. Öt év letöltése után is szabadon bocsátják. A felügyelő bizottság határozata ellen fellebbezni lehetséges. A feltételesen szabadon bocsátottat a rendőrség ellenőrzi, köteles a megadott helyen tartózkodni. A szabadon bocsátás egy év után válik véglegessé. Ha ezalatt az elítélt iszákos, erkölcstelen, munkakerülő életmódot folytat vagy a felügyeleti szabályokat megszegi, visszautalják. Ha a fent említett büntettek vagy vétségek egyikét követi el az egy év alatt, szabadságvesztésre ítélik és dologházba utalják. Ha más büntettet vagy vétséget követ el, a bíróság mérlegel. A dologházi büntetés időtartama visszautalás esetén ismét egytől öt évig terjed, perorvoslatnak helye van.

A szabadságvesztés-büntetés letöltésének ideje alatt nem lehet senkit feltételesen szabadlábra helyezni, ha dologházi büntetést is kiszabtak rá. A törvény nem rendes elmeállapotúakra nem alkalmazható. Az 1913:21. tc. azonban a megrögzött büntettek k örének csak egy részére vonatkozó szabályozást rögzít. Foglalkozik ugyan az élet, a testi épség, a szemérem és vagyon ellen elkövetett bűncselekményekkel is, de ezek teljes körű szabályozását csak az 1928:10. tc. adja. A törvény III. fejezete szól a megrögzött büntettekéről⁵. A bíróság határozott tartamú szabadságvesztés-büntetés kiszabása nélkül szigorított dologházba utalja azt, aki az élet, szemérem vagy vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntettet követett el, ha bíróságnak halálbüntetés kiszabása nem áll módjában. Az utolsó és az azt megelőző büntettet öt éven belül, valamint üzletszerűen szükséges elkövetni, és bűncselekmények elkövetésére hajlamot kell mutatni. A szabadságvesztés-büntetés időtartama ez esetben sem számít bele a dologházban letöltendő büntetés időtartamába. A dologházba utaláshoz szükséges volt, hogy az elítélt az ítélethozatalkor a 21. életévét betöltte és a három büntettet 18. életévének elérése után kövesse el. A megrögzött büntettség megállapításánál figyelembe kellett venni a terhelt életmódját, egyéniségét, életviszonyait, az elkövetés körülményeit. A bíróság szigorított dologházba utalhat olyan személyt is, akit már elítélt. Az ítélet csak a legrövidebb időtartamot határozza meg, ami három évnél kevesebb nem lehet. Ennek letelte után az igazságügy-miniszterhez lehet fordulni a szabadon bocsátás ügyében. Elutasítás esetén évente újra lehet kérvényezni. A nevelési célzat is jelentkezik, amennyiben az elítélteket rendes és munkás életmódhoz kell szoktatni, foglalkozásra kell tanítani. A szabadon bocsátás három év után válik véglegessé. Visszautalásra van lehetőség. A visszautalt öt év után kérheti ismét szabadon bocsátását. Ennek szabályai azonosak a dologházba utalásnál látottakkal.

Szalai Katalin

⁴ Uo. 130.o.

⁵ *Magyar Törvénytár* 1928. Budapest, 1929, Franklin-Társulat.

Az első magyar büntetőkódex-tervezet

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék által szervezett konferenciák kapcsán mindig mód nyílik arra, hogy részletesebben is belekóstoljunk a büntetőjog-történet valamelyik érdekes mozzanatába. Az idei évben a baseli egyetemmel közösen szervezett konferenciára készülünk, témánk a felvilágosodás, és annak hatása a büntetőjogra. Én az 1795-ös büntetőtörvényjavaslattal foglalkoztam, ami igen érdekes és tanulságos témának bizonyult. Szerencsére forrásmunkák is rendelkezésre állnak a témában, Hajdu Lajos írt kimerítő, értékelést is tartalmazó elemzést a tervezetről, csatolva a tervezet eredeti szövegének magyar fordítását.

Ez a javaslat tekinthető az első magyar büntetőtörvény-tervezetnek. Korábban külföldi törvénykönyvek átvételére történtek kísérletek, illetve kompilációk készültek, a XVIII. század során is több alkalommal. A modern kódex fogalmának viszont ez a javaslat felel meg először, kizárólagos szabályozásra törekszik, átfogja a büntetőjog teljes területét (az anyagi és eljárásjogot egyaránt).

Természetesen nem előzmény nélküli ez a kodifikációs kísérlet. Egyértelműen a felvilágosodás talaján állt II. József büntetőtörvénykönyve, a *Sanctio Criminalis Josephina*, amely azonban mindössze öt évig volt hatályban. Mintának tekinthető még Lipót toscanai büntetőkódexe, amely kevésbé volt radikális szakítás a korábbi gyakorlattal. Ismertek voltak hazánkban a felvilágosodás korának nagy hatású büntetőjogászai, így Beccaria és különösen Filangieri nézetei hatottak a tervezet készítőire.

A javaslat megalkotásának igényét több tényező is alátámasztotta. Egyrészt a felvilágosodás tanainak terjedése, vele a jogbiztonság követelményének érvényesítése. A másik ok gyakorlati jellegű volt: a magyar büntetőjog hatalmas számú, áttekinthetetlen, ellentmondásos forrásból eredt, emellett számos szabályozatlan terület is akadt.

1790-es évek elején, II. Lipót trónra lépésével lehetségesnek látszott a reform, hamar kiderült azonban, hogy a nemesség döntő része ezt nem támogatja. Az 1791:67. tc. bizottságokat küldött ki az egyes területek reformjainak kidolgozására. A *Deputatio Juridica*, a jogi bizottság hatalmas feladatot kapott, a büntetőkódex mellett számos más javaslatot, például kereskedelmi törvényt, perrendtartást, bírósági szervezeti törvényt kellett volna kidolgoznia. Erre a feladatra nem volt igazán alkalmas a bizottság, egyrészt a rövid idő, másrészt a hatalmas feladat miatt. (A következő országgyűlésre kellett volna elkészülni, ennek időpontját viszont nem lehetett előre tudni.) A munkát 1792 őszén kezdték meg, a végleges javaslat 1795-re készült el. A bizottság tagjai gyakorló jogászok, bíróságokon, illetve más állami hivatalokban vezető tisztségeket töltöttek be, így nem tölthették minden idejüket a kodifikációs munkával. Tudományos felkészültségük sem volt mindig megfelelő, a jogi karok professzorai nem szerepeltek a bizottság tagjai közt.

A tervezet legnagyobb értékének sokáig azt tartották, hogy először jelenik meg a magyar jogtörténetben az általános rész a törvény elején. Valójában ez nem azonos azzal, amit ma általános résznek tartunk, de célja az általános iránymutatás volt. Külön hatályba léptető törvénycikk készült (a hatálybalépést a kihirdetés után fél évvel tervezték), ez mondta ki a törvény általános érvényét. Az alapelvek között szerepel a felvilágosodás több alapvető célkitűzése. A tervezet szerint a büntetés célja az elkövető megjavítása, másrészt a generális prevenció. Rögzíti a büntetés arányosságának elvét is. Fenntartotta viszont a jogegyenlőtlenséget az alkalmazható büntetések terén.

Maga a tervezet két részre tagolódik, az első a büntetőeljárás normáit rögzíti, a második rész az anyagi büntetőjogot foglalja össze. Az eljárási rész praktikus szempontból az eljárás

egymást követő elemei szerint sorban halad. A jogegyenlőtlenséget fenntartotta a tervezet, de a bizonyítás terhe a vádlóra hárult, a tortúrát pedig véglegesen eltörölték volna.

Az anyagi jogi rész is újdonságot hozott abból a szempontból, hogy először csoportosította az egyes tényállásokat a veszélyeztetett jogi tárgyak szerint. A büntett súlyosságát a társadalomra való veszélyesség határozta meg. A tényállások az elkövetési magatartás mellett gradusonként (bűnösségi fokoként) tartalmazták a büntetési tételeket is. Az egyes fejezetbe kerültek az azonos jogtárgyat veszélyeztető cselekmények: közbiztonság elleni, polgárok élete és testi épsége elleni, polgárok becsületét sértő, polgárok javait, vagyonát és szabadságát veszélyeztető, az erkölcsök megrontására irányuló büntetteket sorol fel. Jelentős változásokat az erkölcs elleni bűncselekmények megítélésében következett be, a felvilágosodás követeléseinek megfelelően a büntetőjogot megtisztították a vallásos töltettől.

A javaslat sosem került az országgyűlés elé, ennek oka lehetett az uralkodóváltás, a hosszú háborús időszak és a nemesség passzivitása. Másrészt a tervezet a felvilágosodás büntetőjogi koncepciója és a rendi büntetőjog sajátos ötvözetét adta, így nem felelt meg egyik csoportosulás igényeinek sem.

Magyarországnak tehát nem született büntetőtörvénykönyve, és a következő európai színvonalú javaslat elkészültéig is majd 50 év telt el. Az első magyar büntetőkódex megszületésére pedig 1874-ig kellett várni.

Frey Dóra

JÖN!

A következő számunk tartalmából

Széljegyzetek Hajnóczy József munkásságához II.
Börtönrendszerek
XX. századi történetek
Egy konferencia margójára

Szerkesztette: Csurdi Abigél
Tördelés és korrektúra: Magyariné Horváth Ágnes
Címlapterv: Balogh Boglárka
Munkatársak: Ábel Csaba, Frey Dóra, Mohácsi Barbara, Pap Sándor, Szalai Katalin.